

II.ÚS 2766/14 ze dne 1. 12. 2015
N 202/79 SbNU 281
Odnětí věci zákonnému soudci - domácí porod

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka - ze dne 1. prosince 2015 sp. zn. II. ÚS 2766/14 ve věci ústavní stížnosti 1. T. K. a 2. V. K., zastoupených Mgr. Davidem Zahumenským, advokátem, se sídlem Burešova 6, Brno, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 6. 2013 č. j. 1 Co 44/2013-437, kterým byl zrušen rozsudek krajského soudu vyhovující žalobě na ochranu osobnosti za zásah po domácím porodu, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2014 č. j. 30 Cdo 292/2014-493, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelů, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Zdravotnické záchranné služby Jihomoravského kraje, zastoupené JUDr. Janem Machem, advokátem, se sídlem Vodičkova 28, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

I. Výrokovou částí II usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 6. 2013 č. j. 1 Co 44/2013-437 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2014 č. j. 30 Cdo 292/2014-493 bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo nebýt odňat svému zákonnému soudci podle čl. 38 odst. 1 věty první Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto v tomto rozsahu ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, podanou k Ústavnímu soudu dne 18. 8. 2014, se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů pro porušení práva na spravedlivý proces dle článku 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Podstata ústavní stížnosti spočívá v tom, že Vrchní soud v Olomouci citovaným usnesením zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. 11. 2012 č. j. 24 C 3/2011-347 (výrok I) a současně nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný samosoudece (výrok II).

2. V nyní projednávané věci se stěžovatelé žalobou na ochranu osobnosti domáhali omluvy a finančního zadostiučinění po vedlejšímu účastníkovi řízení (Zdravotnická záchranná služba Jihomoravského kraje) za zásah, k němuž došlo po domácím porodu stěžovatelky v únoru 2010, kdy záchranná služba byla přivolána k ošetření novorozence a jeho pupeční šňůry. Přestože bylo dítě zdravé, trval přivolaný lékař na okamžitém převozu dítěte do nemocnice. Stěžovatelka a její partner s tím však nesouhlasili a navrhli, že se sami dostaví s dítětem na prohlídku v ranních hodinách. Lékař však přivolal Policii České republiky a přinutil matku s dítětem k odjezdu do nemocnice. Během zásahu došlo k větrání bytu a vystavení novorozence venkovním teplotám, takže dítě bylo při přijetí do nemocnice podchlazeno.

3. Případ byl přidělen soudci Krajského soudu v Brně M. Ryškovi, který věc projednal "bez předsudků vůči domácím porodům", žalobě vyhověl a svoje rozhodnutí podrobně a přesvědčivě odůvodnil. Poté, co jeho rozsudek k odvolání vedlejšího účastníka zrušil Vrchní soud v Olomouci, jmenovaný soudce splnil požadavky odvolacího soudu na provedení dalších důkazů, nicméně dospěl ke stejnému právnímu závěru. Vrchní soud v Olomouci tento v pořadí druhý rozsudek Krajského soudu v Brně usnesením napadeným nyní projednávanou ústavní stížností opět zrušil a současně nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný soudce. Následné dovolání odmítl jako nepřipustné Nejvyšší soud.

4. Stěžovatelé Nejvyššímu soudu vytýkají, že postupoval přepjatě formalisticky, jelikož přípustnost dovolání v něm údajně byla implicitně vymezena, a proto nic nebránilo jeho projednání. Poukázali totiž na náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 956/09 (náleze ze dne 22. 10. 2009, N 225/55 SbNU 105, veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná rovněž na <http://nalus.usoud.cz>) a skutečnost, že nezmínili rozhodnutí Nejvyššího soudu, byla dána tím, že žádná přílehlavá rozhodnutí tohoto soudu k dané otázce [tzn. odnětí věci soudci "pouze proto, že odvolací soud upřednostňuje zájmy určité mocenské skupiny" (kterou je prý lékařská lobby) "a prosazuje svůj svévolný a zákonem nepodložený výklad a právní názor, který odpírá druhému účastníku řízení soudní ochranu jeho základních práv a svobod"] nejsou. Projednání dovolání proto nic nebránilo, jelikož chybějící "vymezení přípustnosti formulkou, že přípustnost spočívá v dosud nevyřešené otázce", je nepřipustným formalismem, odporujícím smyslu dovolání.

5. Stěžovatelé dále namítají porušení základního práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, práva na účinný prostředek nápravy proti porušení svých práv podle čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva") a principu vázanosti soudce zákonem a mezinárodní smlouvou podle čl. 95 Ústavy České republiky (dále jen "Ústava"). Ke změně soudce podle ustanovení § 221 odst. 2 občanského soudního řádu by totiž mělo být přistoupeno jen tehdy, jestliže soudce není schopen zakončit řízení zákonným způsobem, a je proto třeba chránit účastníky řízení před průtahy vzniklými v důsledku nesprávného postupu soudu prvního stupně. V daném případě však nebyla dána obava, že by soudce M. Ryška nebyl schopen zakončit řízení zákonným způsobem, nýbrž byla mu věc odňata proto, že nerespektoval právní názor odvolacího soudu, který však nemá žádný zákonný podklad.

II. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení a replika stěžovatelů

6. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci a vedlejší účastník řízení.

7. Vrchní soud v Olomouci a Nejvyšší soud ve svých vyjádřeních pouze odkázaly na obsah rozhodnutí, která v této věci vydaly.

8. Vedlejší účastník (Zdravotnická záchranná služba Jihomoravského kraje) s ústavní stížností nesouhlasí a napadená rozhodnutí považuje za správná. V případě usnesení Nejvyššího soudu nebylo třeba vydávat vlastní rozhodnutí za situace, kdy již k dané problematice existuje náleze Ústavního soudu, a v případě usnesení Vrchního soudu v Olomouci dal tento soud soudu prvního stupně jasné a srozumitelné vodítko, jakými úvahami se má dále řídit při posuzování daného případu. Soudce M. Ryška však při opětovném projednávání věci věnoval více než hodinu veřejné kritice odvolacího soudu a další hodinu zdůrazňoval správnost svého, odvolacím soudem zrušeného, rozhodnutí. V dalším řízení pak dal jasné najevo, že bude právní názor odvolacího soudu zcela ignorovat. Ze zvukového záznamu z výslechu znalce z oboru neonatologie je zřejmé, jak účelově byl tento výslech veden, aby odpovídal právnímu názoru soudu prvního stupně. Ze všech vyjádření a způsobu jednání soudce M. Ryšky bylo patrné, že na věc již má pevný názor a je rozhodnut zcela ignorovat vodítko, které mu dal odvolací soud. Tím vybočil z mezí spravedlivého procesu. Napadené usnesení Vrchního soudu v Olomouci je proto zcela v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 956/09. Nad tento rámec vedlejší účastník uvedl, že celá zdravotnická veřejnost je přesvědčena, že kdyby zasahující lékař ponechal novorozené dítě v situaci, v jaké se nacházelo v nevytopeném bytě, ve velmi nehygienickém prostředí v přítomnosti zmatené matky a opilého otce, kde se nacházela zvířata, přičemž rodiče nevěděli, jak dítě ošetřit a pečovat o ně, došlo by k újmě na jeho zdraví nebo k úmrtí a vedlejší účastník a daný lékař by zřejmě čelili trestní i občanskoprávní odpovědnosti.

9. Stěžovatelé v replice k vyjádření vedlejšího účastníka řízení uvedli, že soudce M. Ryška doplnil dokazování v intencích závazného pokynu odvolacího soudu a nechal zpracovat znalecký posudek v oboru neonatologie. Co se týče nerespektování právního názoru odvolacího soudu, domnívají se stěžovatelé, že tento zcela popírá jejich základní práva, jako je právo na osobní svobodu a právo na ochranu soukromého a rodinného života, a v tomto směru poukazují na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice ze dne 11. 12. 2014, č. stížnosti 43643/10.

III. Podstatný obsah spisu

10. Rozsudkem Krajského soudu v Brně (dále také "krajský soud") ze dne 19. 8. 2011 č. j. 24 C 3/2011-82 byla žalované Zdravotnické záchranné službě Jihomoravského kraje uložena povinnost zaslat stěžovatelce 2) omluvný dopis znění (výrok I): "Vážená paní K., naši zaměstnanci přivolání k ošetření novorozence po Vašem

porodu dne 28. 2. 2010 hrubým způsobem zasáhli do Vašich rodičovských a osobnostních práv, zejména tím, že Vás bez Vašeho souhlasu přinutili za pomoci přivolané policie k převozu Vašeho zdravého dítěte do porodnice. Za tento necitlivý zásah se Vám hluboce omlouváme." Dále byla uložena povinnost žalované zaplatit stěžovateli 1) a stěžovatelce 2) na náhradě nemajetkové újmy v penězích částku vždy 50 000 Kč (výroky II a III). Ve zbývajících částkách 50 000 Kč vůči oběma stěžovatelům byla žaloba zamítnuta (výroky IV a V) a bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok VI).

11. Vrchní soud v Olomouci (dále též "vrchní soud") k odvolání vedlejšího účastníka usnesením ze dne 31. 1. 2012 č. j. 1 Co 311/2011-163 tento rozsudek krajského soudu ve výrocích I, II, III a VI zrušil a věc v tomto rozsahu krajskému soudu vrátil k dalšímu řízení. Z odůvodnění rozsudku plyne, že (po 30 stranách rekapitulace řízení a vyjádření účastníků) krajskému soudu vytkl (str. 33), že se nezabýval právní podstatou rozhodnutí lékaře podle ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o péči o zdraví lidu"), ačkoliv ve stejném odstavci uvedl, že se soud prvního stupně "obširně zabýval problematikou rozhodnutí lékaře o poskytnutí nezbytné lékařské péče při nesouhlasu pacienta nebo jeho zákonného zástupce". Vrchní soud vyslovil zásadní nesouhlas se závěry krajského soudu, že pro nezbytnost okamžitého vyšetření novorozence a pro jeho převoz do nemocnice nebyly dány objektivní důvody a že rodiče tohoto dítěte nebyli dostatečně poučeni, přičemž nucený transport matky a dítěte k pediatrické prohlídce není nutný a jedná se o exces, nejedná-li se o případ nutnosti záchrany jeho zdraví či života. Podle názoru vrchního soudu totiž rozhodnutí lékaře záchranné služby MUDr. Zodla o dalším poskytnutí léčebné péče novorozenci v odborném zařízení přes nesouhlas zákonného zástupce není vybočením z plnění jeho povinností, neboť prvořadý je místní, časový a věcný vztah činnosti, při níž byla újma způsobena. Tímto excesem proto nemůže být ani nesprávná úvaha lékaře, pokud by se diagnostikovaná nezbytnost okamžitého vyšetření novorozence následně ukázala jako nepotřebná k záchraně jeho života či zdraví a ani pokud lékař neposkytl zcela přesné a vyčerpávající informace o důvodech svého rozhodnutí. V daném případě zasahující lékař učinil rozhodnutí o dalším poskytnutí léčebné péče novorozenci v odborném prostředí po ošetření novorozence a rodičky a toto rozhodnutí konzultoval s dalším lékařem, takže se nejednalo o exces. Povinností krajského soudu je proto učinit závěr o právní podstatě rozhodnutí lékaře podle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu, tedy zda jde o správné rozhodnutí podléhající přezkumu ve správním soudnictví, a v tomto směru posoudit, zda jsou splněny podmínky řízení pro projednání věci ve správním řízení či v řízení občanskoprávním. Procesní vadu krajského soudu shledal vrchní soud dále v tom, že nebylo náležitě provedeno dokazování. Krajský soud totiž ignoroval důkazní návrh žalované ohledně provedení znaleckého posudku k posouzení důvodnosti rozhodnutí lékaře o nezbytném poskytnutí léčebné péče při nesouhlasu pacienta a tyto odborné otázky řešil nepřipustně sám. Dále odvolací soud krajskému soudu vytkl, že procesní povinností žalobců bylo uvést rozhodná tvrzení o vzniku a existenci odpovědnostního vztahu s porušením práva na ochranu osobnosti, a neztotožnil se s názorem krajského soudu, že důkazní břemeno ohledně toho, že stav dítěte nucený převoz vyžadoval, tížilo žalovanou. Odvolací soud shledal pochybení krajského soudu rovněž v tom, že označil postup lékaře vůči stěžovatelům jako rutinní, kdy šlo pouze o autoritářské prosazení rozhodnutí a činnost zdravotníků nebyla vedena zájmem zachránit život a zdraví dítěte. Pro takový závěr však nebyly dány žádné důkazy. Rovněž ohledně příčin podchlazení dítěte krajský soud vůbec nezjišťoval podmínky, za kterých porod probíhal, tzn. teplotní a hygienické podmínky v bytě rodičů, a nebylo zkoumáno ani to, jak bylo dítě ošetřeno a oblečeno pro samotný převoz. Za této situace neobstojí jeho závěr, že k podchlazení muselo dojít teprve v mezidobí mezi zásahem záchranářů a příjmem dítěte v porodnici. Pochybení krajského soudu konstatoval odvolací soud rovněž v tom, že úpravu obsaženou v ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu nepoměřoval s rodinným právem a s Úmluvou o právech dítěte. Takto viděno je totiž povinností lékaře podle čl. 5 Úmluvy o právech dítěte řádně informovat zákonné zástupce o účelu a povaze zdravotnických výkonů i o jejich důsledcích a rizicích a v případě nesouhlasu zákonného zástupce nezletilého může oprávněná osoba vzhledem ke zdravotnímu stavu pacienta a okolnostem případu rozhodnout, že zákrok provede i přes tento nesouhlas. Krajský soud prý však řádně nevyhodnotil ani úroveň poskytnutých informací, když vycházel pouze z toho, co jim sdělil zasahující lékař, a vůbec nebral v potaz informace, které se rodičům dostaly z dispečinku záchranné služby, a nehodnotil ani obsah záznamu o telefonátech mezi zasahujícím MUDr. Zodlem a MUDr. Weinbergerem. Rovněž okolnosti provázející porod byly zjišťovány nedostatečným způsobem, stejně jako chování rodičů a prostředí, kde porod proběhl (teplota, hygiena, další osoby či zvířata v bytě apod.). Proto odvolací soud rozsudek krajského soudu zrušil a zavázal jej doplnit řízení o zjištění podrobného skutkového stavu ve shora uvedeném smyslu a takto zjištěný skutkový stav následně podrobit znaleckému zkoumání z oboru pediatrie se specializací v oboru neonatologie.

12. Krajský soud v Brně následně rozsudkem ze dne 16. 11. 2012 č. j. 24 C 3/2011-347 uložil žalované Zdravotnické záchranné službě Jihomoravského kraje povinnost zaslat stěžovatelce 2) omluvný dopis znění (výrok I): "Vážená paní K., naši zaměstnanci přivolaní k ošetření novorozence po Vašem porodu dne 28. 2. 2010 hrubým způsobem zasáhli do Vašich rodičovských a osobnostních práv, zejména tím, že Vás bez Vašeho souhlasu přinutili za pomoci přivolané policie k převozu Vašeho zdravého dítěte do porodnice. Za tento necitlivý

zásah se Vám hluboce omlouváme." Dále byla uložena povinnost žalované zaplatit stěžovateli 1) a stěžovatelce 2) na náhradě nemajetkové újmy v penězích částku vždy 50 000 Kč (výroky II a III). Dalšími výroky bylo rozhodnuto o povinnosti zaplatit náhradu nákladů řízení. V odůvodnění rozsudku krajský soud konstatoval, že protiprávní zásah do osobnostních práv stěžovatelů spočíval v tom, že k transportu matky a novorozence do nemocnice nebyl dán zákonný důvod, protože dítě nebylo ohroženo na zdraví a životě a v době transportu došlo k jeho podchlazení, neboť vozidlo nebylo vytopené, dítě bylo spěšně zabalené a nebyla použita termofólie. Zasahující lékař měl respektovat tzv. negativní revers a další péči neposkytovat. Setrváním zdravotníků v obydlí stěžovatelů poté, co odpadl souhlas s jejich vstupem, a následným nuceným transportem proto došlo k neoprávněnému zásahu do nedotknutelnosti obydlí a soukromí, k zásahu do intimity a lidské důstojnosti stěžovatelky, která nebyla zahalena a upravena, a u stěžovatele došlo podchlazením a jeho následky k zásahu do práva na zdraví.

13. Vrchní soud v Olomouci usnesením napadeným nyní projednávanou ústavní stížností tento rozsudek Krajského soudu v Brně zrušil a současně nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný samosoudce. Dospěl k názoru, že pro své závěry krajský soud neměl ve zjištěném skutkovém stavu dostatečné podklady a provedené důkazy hodnotil do značné míry tendenčně a nesprávně. V dané věci je zcela nepochybné, že stěžovatelka podstoupila domácí porod, na který nebyli ona sama ani její partner náležitě připraveni. To plyne z faktu, že otec vůbec nevěděl, jak si má počínat při přerušení pupeční šňůry, nebylo jí ani čím podvázat, matce ani dítěti nebyla poskytnuta náležitá očista a porod proběhl v nestandardních podmínkách (vybavení bytu, hygiena, topení, příprava teplé vody, domácí zvířata, starý dům, zimní období). Přivolání záchranné služby se proto jevilo jako správné, byť opožděné řešení. Zdravotnický personál (počínaje dispečerkou a konče zasahujícím lékařem) vyhodnotil situaci jako poměrně závažnou a snažil se poskytnout maximální pomoc, což plyne zejména z přepisu hovorů dispečinku. Závěr krajského soudu o násilném a neodborném vnucování nepřipadných řešení, o přetrvávajících a překonaných paradigmatech proto nelze přijmout. Odvolací soud odkázal na své předchozí závěry, zejména ohledně vybočení z povinností lékaře poskytujícího zdravotnické služby v rámci záchranného systému, kdy "excesem" nemůže být ani nesprávná úvaha lékaře učiněná ve prospěch nezletilého pacienta, pokud by se diagnostikovaná nezbytnost okamžitého vyšetření novorozence a jeho převoz do nemocnice posléze ukázaly jako nepotřebné k záchraně jeho života či zdraví. Takovýto exces však v daném případě zjištěn nebyl, a proto ani závěry krajského soudu o okolnostech a důsledcích zákroku zdravotníků nemohou být zatím opodstatněné. Krom nesprávného vyhodnocení přepisů telefonních hovorů a výpovědí zúčastněných provedl krajský soud nedostatečné dokazování, neboť bylo nutno zjistit veškeré okolnosti o předporodní, porodní i poporodní fázi, o poměrech matky i otce a poměrech, v nichž porod probíhal. Tím se však krajský soud nezabýval a v tomto směru neposkytl potřebné podklady ani znalci, který na to v mnoha částech posudku upozornil. Rovněž z hlediska zjištěného podchlazení novorozence není skutkový stav zjištěn natolik, aby bylo možno činit závěry o odpovědnosti za ně a za jeho následky. I zde je totiž rozhodující, v jakých podmínkách porod probíhal. Při nemožnosti svědectví zasahujícího lékaře MUDr. Zodla je nutno vycházet především ze záznamů telefonních hovorů a zdravotních záznamů o stavu novorozence po přijetí v nemocnici a vyslechnout všechny osoby, které se v bytě pohybovaly. K důkaznímu břemenu o okolnostech podchlazení existuje více možností a příčin, které na sebe mohly navazovat či se překrývat, a je proto na žalobcích (stěžovatelé), aby prokázali, že podchlazení vzniklo v důsledku jednání žalované, a současně vyvrátili, že se tak nestalo poměry při porodu a v bytě bez ingerence žalované. Teprve poté lze totiž činit odborné závěry o vzniku, příčinách a průběhu podchlazení novorozence. Odvolací soud dále uvedl, že zákrok zdravotníků v bytě žádali oba rodiče a jakkoliv matka tento svůj souhlas později odvolala, nastala již konkurence zájmů na ochranu zdraví a života novorozence oproti právu na soukromí. Zájem na ochraně zdraví a života je však nadřazen nad práva jiná. Právě pro poměrování těchto práv v tzv. testu proporcionality je však nutno provést řádné zjištění skutkového stavu, což se však v důsledku vadného postupu krajského soudu nestalo, ač k tomu byl veden kasačními pokyny, a bez doplnění skutkového stavu předložil spis znalci. Rozhodně totiž nepostačuje, pokud se k okolnostem případu kuse vyjádřili matka či otec, a jejich rozpory následně vyhodnotit ve prospěch matky pouhým odkazem na postoj zhrzeného partnera, příp. se s nimi nevypořádat vůbec (např. údaj, že se otec v bytě pohyboval v zimním oblečení). Takto podrobně zjištěný skutkový stav je třeba opětovně poskytnout znalci, přičemž nelze formalisticky přeceňovat vyznačený agpar skóre 10, navíc s otázkami. K otázkám podchlazení novorozence je třeba odpovědět na otázku, v jakém stadiu po porodu vzniklo, a to alespoň určitou mírou pravděpodobnosti. Teprve takto doplněné řízení lze pak využít k náležitým skutkovým a právním závěrům o odpovědnosti vedlejšího účastníka. Přitom je třeba mít na zřeteli, že se jedná o spor na ochranu osobnosti a nejde o zkoumání nároků jiných, např. dokonce trestní odpovědnosti, přičemž případ se stal na podkladě nedostatečné právní úpravy domácích porodů a rozsahu práv a povinností poskytovatelů zdravotních služeb. Důvodem, pro který odvolací soud podle ustanovení § 221 odst. 2 občanského soudního řádu nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný samosoudce, byla skutečnost, že krajský soud nedodržel závazné kasační pokyny odvolacího soudu a v tomto směru s ním vedl nepřipustnou polemiku, a to dokonce i při jednání soudu (č. l. 217, bod 99 a násl. rozsudku krajského soudu). Nelze proto připustit, aby na řádné a zákonné projednání a rozhodnutí

věci měla vliv jakákoliv averze krajského soudu vůči kasačnímu rozhodnutí odvolacího soudu. Proto vrchní soud dospěl k závěru, že soudce JUDr. M. Ryška není schopen zajistit bezchybný a bezprůtahový postup soudu.

14. Nejvyšší soud v záhlaví označeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelů, neboť dospěl k závěru, že v něm nebyly uvedeny předpoklady jeho přípustnosti.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

15. Ústavní soud nejprve konstatuje, že sedes materiae ústavní stížnosti spočívá v tvrzeném porušení základního práva na zákonného soudce a dále v údajně přepjatě formalistickém postupu Nejvyššího soudu, v jehož důsledku prý bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces. Právě tím směrem proto zaměřil svoji další pozornost.

16. Pokud se totiž týká namítaného porušení čl. 95 Ústavy, konstatuje Ústavní soud, že toto ustanovení nezakotvuje žádné základní lidské právo nebo svobodu, k jehož ochraně by mohla sloužit ústavní stížnost. Podobně k čl. 13 Úmluvy je třeba uvést, že podle setrvalé judikatury Evropského soudu pro lidská práva je absorbován přísnějšími požadavky na spravedlivý proces, a není proto použitelný, jestliže k porušení Úmluvy dojde již v rámci soudního řízení (přehled této judikatury viz např. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J. a Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech, C. H. Beck, 2012, str. 1204 a násl.), což se stalo právě v této věci. Ohledně tvrzeného porušení těchto dvou článků proto Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost není důvodná.

IV.I Právo na zákonného soudce

IV.I.I Obecná východiska

17. Významnou systémovou pojistkou, zaručující nezávislost soudů, je právo na zákonného soudce. Toto právo je ústavně zaručeno v čl. 38 odst. 1 Listiny, a to tak, že "nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon". Podstatou této záruky je, že podávání návrhů soudům a přidělování případů soudcům se odehrává podle předem stanovených pravidel, čímž má být minimalizována možnost jejich ovlivňování, korupce, svévole apod. Toto právo však není vyčerpáno toliko zákonným určením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu ani pouhým zákonným vymezením hledisek rozdělení soudní agendy mezi senáty a samosoudce, jakož i stanovením počtu soudců (přísedících) v senátech, jak požaduje čl. 94 Ústavy. Není vyčerpáno ani požadavkem dalším, a to vyloučením soudců z projednávání a rozhodování věci z důvodu jejich podjatosti. Toto právo totiž představuje zcela neopominutelnou podmínku řádného výkonu té části státní moci, která soudům byla ústavně svěřena. Zásada zákonného soudce tak na jedné straně dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé představuje pro každého účastníka řízení záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných zásad (procesních pravidel) tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy a aby byl vyloučen - pro různé důvody a rozličné účely - výběr soudů a soudců "ad hoc" [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 232/95 ze dne 22. 2. 1996 (N 15/5 SbNU 101) anebo sp. zn. III. ÚS 293/98 ze dne 21. 1. 1999 (N 11/13 SbNU 71)].

18. Právo na zákonného soudce je dále podrobněji konkretizováno v zákonu č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, podle něhož rozdělení jednotlivých věcí, které mají být u soudu projednány a rozhodnuty, do soudních oddělení se řídí rozvrhem práce. Rozvrh práce vydává na období kalendářního roku předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou. Vydaný rozvrh práce je veřejně přístupný; každý má právo do něho nahlížet a činit si z něj výpisy nebo opisy.

19. Mezi požadavky, jež vyplývají pro rozvrh práce z čl. 38 odst. 1 Listiny, patří nezbytně předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu (včetně zastupování) pro účastníky řízení. Osoba soudce ve složení senátů musí tedy být jista předem, než návrh ve věci civilní, resp. obžaloba ve věci trestní, dojde soudu. Pokud příslušný senát, stanovený rozvrhem práce soudu, projedná a rozhodne věc v jiném než určeném složení, může se tak stát toliko tehdy, jestliže je absence rozvrhem práce soudu určených soudců důvodná. Za takovou je třeba považovat zejména vyloučení soudce z důvodu podjatosti a jeho odůvodněnou nepřítomnost (v důsledku nemoci, dovolené, pracovní cesty apod.). Zastoupení soudců se stejně jako složení senátů musí řídit předem stanovenými pravidly, určenými rozvrhem práce. Záruky spojené s právem na zákonného soudce se tedy upínají v prvé řadě ke způsobu určení soudce, který bude tu kterou věc rozhodovat, a zahrnují rovněž výslovný zákaz odnětí věci takto určenému soudci, z čehož vyplývá, že v konkrétní věci by měl rozhodovat, nebrání-li tomu závažné objektivní důvody, vždy jeden a týž soudce. Jinými slovy řečeno, ústavní garance se vztahují jak na způsob ustavení senátu

(samosoudce), který bude ve věci účastníka rozhodovat, tak na stabilitu obsazení soudu, projevující se zákazem svévolné změny v jeho složení.

IV.I.II Respektování práva na zákonného soudce v nyní rozhodovaném případě

20. V nyní projednávaném případě je napadena rovněž ta část výroku, kterým odvolací soud nařídil, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný samosoudce. Vrchní soud tedy využil možnosti, kterou skýtá ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř., podle něhož "[z]ruší-li odvolací soud rozhodnutí proto, že nebyl dodržen závazný právní názor (§ 226 odst. 1, § 235h odst. 2 věta druhá a § 243d odst. 1) nebo že v řízení došlo k závažným vadám, může nařídít, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, kterému je nadřízen".

21. Není sporu o tom, že takovéto opatření představuje výjimku z obecného pravidla nezměnitelnosti rozhodovacího tělesa, a již jen proto musí být tato výjimka vykládána restriktivním způsobem [k obdobnému institutu v případě trestního řízení dle ustanovení § 262 trestního řádu viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3780/13 ze dne 11. 11. 2014 (N 206/75 SbNU 313), z něhož zejména plyne, že "pokud odvolací soud aplikuje § 262 trestního řádu z důvodu opakovaného nerespektování jeho závazných pokynů stran odlišného hodnocení skutkového stavu soudem prvního stupně, je možno tento postup považovat za opodstatněný tehdy, jestliže byly pokyny dostatečně konkrétní a vyplývalo z nich, že soud nedostal požadavku hodnotit důkazy logicky správně a v souladu s jejich obsahem, jednotlivě a ve vzájemných souvislostech"]. Institut zákonného soudce je totiž důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní, výjimečný a pečlivě odůvodněný v některých zcela zřejmých případech. Kromě toho nelze rovněž přehlédnout, že případné nadužívání tohoto institutu se jeví i jako odporující zásadě rychlosti a hospodárnosti řízení, jelikož z povahy věci je zřejmé, že každý případ, o němž soud rozhoduje, vyžaduje větší či menší přípravu a studium, spočívající v podrobném seznámením se s jeho jednotlivými skutkovými okolnostmi, a také ve znalosti relevantní právní úpravy a judikatury. Rovněž proto má být pravidlem, že i po zrušení rozhodnutí odvolacím soudem v řízení pokračuje a ve věci rozhoduje stejný senát (samosoudce), neboť právě on je nejlépe seznámen se všemi podstatnými okolnostmi. Jeví se koneckonců i jako spravedlivé, aby právě ten soudce či senát, jehož rozhodnutí je zrušeno pro některou ze zjištěných vad anebo pro odlišné právní posouzení, měl možnost tento případ "dodělat" a třeba se i poučit z chyb, které mu byly instančně nadřízeným soudem vytknuty, a neopakovat je v budoucnu.

22. Ústavností citovaného ustanovení občanského soudního řádu se v minulosti již zabýval Ústavní soud, který odmítl návrh na zrušení jeho části ve slovech "nebo že v řízení došlo k závažným vadám" [nálezy sp. zn. IV. ÚS 956/09 ze dne 22. 10. 2009 (N 225/55 SbNU 105)]. Současně zde uvedl, že smyslem ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. "je především 'odblokovat' řízení zatížené neschopností soudu prvního stupně uzavřít věc zákonným způsobem. Tomuto účelu slouží jak možnost odejmout věc soudci z důvodu nerespektování právního názoru, tak z důvodu existence závažných vad řízení. Prostřednictvím ustanovení § 221 odst. 2 občanského soudního řádu se tak realizuje právo na soudní ochranu (věc bude možno skončit) a brání vzniku průtahů v řízení. Z nutnosti restriktivního výkladu posledně uvedené kompetence (odnětí věci pro závažné vady řízení) ovšem vyplývá, že vždy půjde o mimořádný krok odůvodněný vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. V případě pochybností by se soud vždy měl přiklonit k ústavně garantované stabilitě obsazení soudu, a to zejména jedná-li se o přezkum prvního ve věci vydaného rozsudku, kdy ještě nebylo soudu prvního stupně poskytnuto vodítko, a to i pokud jde o procesní otázky, které mohou být rovněž sporné". V dalším nálezu [sp. zn. IV. ÚS 170/08 ze dne 28. 6. 2010 (N 128/57 SbNU 577)] zdejší soud citované ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. vyložil tak, že jeho prostřednictvím se "realizuje právo na soudní ochranu (věc bude možno skončit) a brání vzniku průtahů v řízení. Z nutnosti restriktivního výkladu posledně uvedené kompetence (odnětí věci pro závažné vady řízení) ovšem vyplývá, že vždy půjde o mimořádný krok odůvodněný vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. V případě pochybností by se soud vždy měl přiklonit k ústavně garantované stabilitě obsazení soudu, a to zejména jedná-li se o přezkum prvního ve věci vydaného rozsudku, kdy ještě nebylo soudu prvního stupně poskytnuto vodítko, a to i pokud jde o procesní otázky, které, jak je ostatně patrné i z odlišných vyjádření stěžovatelů a vedlejších účastníků, mohou být rovněž sporné".

23. Úkolem Ústavního soudu v nyní rozhodovaném případě proto bylo posoudit, zda bylo reálně nezbytné "odblokovat" řízení ve shora popsáném smyslu, resp. zda z dosavadního průběhu řízení bylo možno usuzovat na to, že soudce M. Ryška skutečně nebude schopen ukončit toto řízení způsobem, který by mohl odvolací soud aprobovat.

24. K tomu je třeba rovněž uvést, že podle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu platilo, že "[j]e-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně života nebo zdraví dítěte anebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a odírají-li rodiče nebo opatrovník souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu. Toto ustanovení se týká dětí, které nemohou vzhledem k své rozumové vyspělosti posoudit nezbytnost takového výkonu".

25. Ústavní soud předesílá, že v tomto řízení se pochopitelně ještě nemůže nijak vyjadřovat ke správnosti rozhodnutí krajského soudu ohledně merita věci, tedy k tomu, zda tento soud ústavně konformně vyložil citované ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu v nyní projednávaném případě. Pokud by tak totiž učinil, předčasně by se vyjadřoval k otázkám v řízení, které ještě není pravomocně skončeno a které teprve poté může být samostatně přezkoumatelné případně i v rámci řízení o ústavní stížnosti. Předmětem řízení v nyní projednávané věci proto může být pouze a jedině ústavnost rozhodnutí vrchního soudu ve vztahu k vyloučení soudce JUDr. Ryšky z rozhodování. Jinak řečeno, Ústavní soud se v dalším zabýval toliko tím, zda se jmenovaný soudce skutečně dopustil nerespektování závazného právního názoru vrchního soudu, resp. závažných vad řízení, což teprve by bylo způsobilé k postupu podle citovaného zákonného ustanovení.

26. Z obsahu prvního rozsudku, který krajský soud v této věci vydal, se podává, že jeho ratio decidendi je založeno zejména na myšlence, že "v demokratickém právním státě založeném na úctě k právům a svobodám člověka a občana je nemyslitelné, aby docházelo k nedobrovolným nezákonným transportům zdravých lidí nejevících poruchy zdraví". Nelze proto ospravedlnit nucený transport zdravého dítěte "pouze k diagnostickým účelům týkajícím se prověření hypotetické obavy, která se navíc návazně nepotvrdila". Ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu proto vyložil krajský soud tak (str. 22), že "pokud dítě v daný moment objektivně nejeví žádné znaky poruchy zdraví, pouze hypotetická možnost zhoršení stavu nepostačuje k naplnění zákonných podmínek, a tedy k opodstatnění omezení svobody a práva rodičů rozhodovat".

27. S tímto výkladem se zjevně neztotožnil odvolací soud, který ve shora citovaném usnesení ze dne 31. 1. 2012 (dále též "první usnesení") uvedl, že excesem z hlediska postupu podle citovaného ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu nemůže být ani nesprávná úvaha lékaře, pokud by se diagnostikovaná nezbytnost okamžitého vyšetření novorozence následně ukázala jako nepotřebná k záchraně jeho života či zdraví a ani pokud lékař neposkytl zcela přesné a vyčerpávající informace o důvodech svého rozhodnutí.

28. Krajský soud ve svém "druhém" rozsudku ze dne 16. 11. 2012 sice konstatoval, že je vázán právním názorem odvolacího soudu, nicméně v daném případě se ze strany vrchního soudu jedná o vzájemně protichůdné názory, které se vylučují. Pokud totiž na straně jedné odvolací soud konstatoval, že excesem není ani to, že se následně ukáže nepotřebnost záchraně života a zdraví, odporuje tomuto názoru úvaha, že nesouhlas zákonného zástupce nezletilého je oprávněn zvrátit ošetřující lékař za předpokladu, že jde o neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, které jsou nezbytné k záchraně života nebo zdraví takového pacienta. Právě proto ostatně odvolací soud uložil doplnit řízení o zjištění podrobného skutkového stavu a tento podrobit znaleckému zkoumání. Z toho krajský soud rovněž dovodil, že pro právní posouzení věci je rozhodující právní názor odvolacího soudu, podle něhož rozhodnutí lékaře dle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu samo o sobě nepředstavuje zákonnou licenci, která by bez dalšího vylučovala neoprávněnost zásahu do osobnostních práv.

29. K tomu Ústavní soud uvádí, že v následném postupu krajského soudu v tomto směru nezjistil nic, co by svědčilo o jeho otevřeném nerespektování závazného právního názoru vrchního soudu ve smyslu opakovaného nedodržení jeho dostatečně konkrétních pokynů (viz shora citovaný nálezný sp. zn. II. ÚS 3780/13), a to v tak intenzivní míře, která teprve by mohla založit odůvodněnost postupu podle shora citovaného ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. Krajský soud totiž zcela logicky poukázal na určitou rozporuplnost právního názoru odvolacího soudu. Ten totiž na straně jedné uvedl, že nesouhlas zákonného zástupce je oprávněn zvrátit ošetřující lékař i v případě, kdy se následně ukáže, že se diagnostikovaná nezbytnost okamžitého vyšetření novorozence ukázala jako nepotřebná k záchraně jeho života či zdraví, a současně konstatoval, že nesouhlas vyslovený zákonným zástupcem za nezletilce je oprávněn zvrátit ošetřující lékař jen tehdy, jde-li o neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, které jsou nezbytné k záchraně života nebo zdraví takového pacienta. Pokud krajský soud za této situace, vázán pokynem k doplnění dokazování, shledal jako určující názor, podle něhož je postup dle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu možný pouze tehdy, má-li zasahující lékař zřejmé indicie ohledně ohrožení zdraví či života pacienta, nelze v tomto jeho postupu spatřovat výraz averze krajského soudu vůči rozhodnutí odvolacího soudu. Logický rozpor vrchního soudu ostatně spočíval i v tom, že krajskému soudu vytkl, že se nezabýval právní podstatou rozhodnutí lékaře podle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu, avšak současně uvedl, že se obsírně zabýval problematikou rozhodnutí lékaře o

poskytnutí nezbytné lékařské péče při nesouhlasu pacienta nebo jeho zákonného zástupce. Jak totiž plyne z dříve provedené citace tohoto zákonného ustanovení, jeho obsahem je právě vymezení podmínek pro provedení neodkladného léčebného výkonu za situace, kdy s tím zákonní zástupci nesouhlasí.

30. Další výtkou, kterou vrchní soud učinil vůči soudu prvního stupně, se týkala nevyjasnění otázky ohledně právní podstaty rozhodnutí lékaře podle ustanovení § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu, tedy zda se jedná o správní rozhodnutí přezkoumatelné ve správním soudnictví. Touto otázkou se krajský soud zevrubně zabýval v pořadí druhém rozsudku (body 12-32) a nutno dodat, že vrchní soud v napadeném usnesení jeho učiněné závěry následně nikterak nezpochybnil. Rovněž v tomto bodu je proto nutno konstatovat, že se krajský soud nedopustil nerespektování závazného právního názoru odvolacího soudu.

31. Vrchní soud v odůvodnění citovaného "prvního" zrušovacího usnesení zavázal krajský soud také k odstranění některých procesních vad, konkrétně k provedení důkazu znaleckým posudkem k posouzení důvodnosti rozhodnutí lékaře o nezbytném poskytnutí lékařské péče při nesouhlasu pacienta. Tento pokyn krajský soud respektoval, když ustanovil znalce z oboru zdravotnictví se specializací na neonatologii MUDr. J. Macka, který vypracoval znalecký posudek a byl také vyslechnut při jednání. Jeho závěry soud rovněž vyhodnotil. Ani v tomto ohledu proto nelze dospět k závěru o nutnosti přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudci.

32. Další výtkou odvolacího soudu se týkala důkazního břemene ohledně zásahu do osobnostních práv, které krajský soud údajně vadně přenesl na vedlejšího účastníka (žalovanou). Rovněž s touto výtkou se krajský soud v pořadí druhém rozsudku vypořádal (viz zejm. bod 88), když si sice neodpustil konstatování, že právní názor odvolacího soudu odporuje konstantním závěrům teorie medicínského práva i soudní praxe, nicméně současně uvedl, že jej respektuje jako závazný. Dospěl pak k závěru, že stěžovatelé (žalobci) své důkazní břemeno ohledně protiprávnosti zásahu vedlejšího účastníka unesli, což také podrobně odůvodnil (bod 88 a násl.).

33. Na námitku vrchního soudu, že krajský soud pochybil při hodnocení provedených důkazů, pokud z nich učinil zjištění, že postup lékaře vůči stěžovatelům byl rutinní, jelikož pro tento závěr neměl dostatečné podklady, krajský soud rovněž reagoval doplněním dokazování a podrobnou právní argumentací (viz např. shrnutí zjištěného skutkového stavu v bodech 81-86). Stejně lze konstatovat k výtce o nesprávných skutkových závěrech o příčinách podchlazení novorozence a o konkrétních okolnostech porodu.

34. Za této situace se proto Ústavní soud zabýval otázkou, zda shora zmíněná reflexe krajského soudu na konkrétní výtky a pokyny odvolacího soudu byla v jeho "druhém" rozsudku dostatečná, anebo zda se krajský soud dopustil nedodržení závazného právního názoru či natolik závažných vad, že bylo zcela namístě postupovat podle ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. a nařídit, aby věc projednal a rozhodl jiný samosoudce. V tomto směru zdejší soud dospěl k závěru, že se krajský soud nedopustil nerespektování závazných pokynů, které jsou v koncentrované podobě shrnuty na str. 37 citovaného usnesení vrchního soudu ze dne 31. 1. 2012.

35. Pokud vrchní soud v odůvodnění usnesení napadeného nyní projednávanou ústavní stížností dospěl k závěru, že krajský soud nedodržel jeho závazné kasační pokyny a vedl s ním nepřipustnou polemiku, konstatuje Ústavní soud, že z výše provedené konfrontace obsahu "prvního" usnesení vrchního soudu a "druhého" rozsudku krajského soudu neplyne zřejmý závěr, že by se krajský soud skutečně dopustil tak zřejmého nerespektování zrušovacího usnesení odvolacího soudu, které by teprve mohlo opodstatnit tak výjimečný postup, jaký umožňuje ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. Právě naopak, z průběhu řízení před krajským soudem a zejména z následného "druhého" rozsudku je zřejmé, že se krajský soud danou věcí zabýval velmi pečlivě a učiněné rozhodnutí je jednoznačně nadstandardně kvalitně odůvodněno, o čemž ostatně svědčí i rozsah provedené vlastní argumentace. Ve skutečnosti se proto Ústavnímu soudu jeví, že skutečným problémem dané věci zřejmě není nerespektování rozhodnutí instančně nadřízeného soudu ve smyslu nedodržení jeho dostatečně konkrétně vysloveného právního názoru anebo neodstranění vytknuté závažné vady řízení, které by dokonce dosahovaly intenzity umožňující tak výjimečné opatření, jako je přikázání věci jinému samosoudci, nýbrž názorový a možná až hodnotový nesoulad mezi oběma soudy. Z obsahu rozhodnutí obou soudů je totiž zřejmý jejich značně odlišný postoj "toliko" k interpretaci řešené problematiky.

36. Tato "pouhá" názorová odlišnost (pokud není doprovázena dalšími relevantními okolnostmi) však podle přesvědčení Ústavního soudu není postačující pro postup podle ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. V opačném případě by totiž mohla být potlačena zásada dvojinstančnosti řízení, která je pojmově založena právě na tom, že skutkové a právní závěry nalézacího soudu jsou přezkoumatelné v odvolacím řízení a odvolací soud má - jakožto soud výše postavený - samozřejmě právo revidovat právní názory vyslovené soudem nalézacím. V tomto směru postačuje pro stručnost poukázat na možnosti odvolacího soudu, které má v rámci principu tzv. neúplné apelace

(viz zejména § 220 odst. 1 o. s. ř.) a které mu umožňují změnit rozhodnutí ve věci samé, pokud soud prvního stupně rozhodl nesprávně, ačkoliv správně zjistil skutkový stav, anebo je po doplnění dokazování nebo zopakování dokazování skutkový stav zjištěn tak, že je možné ve věci rozhodnout.

37. Jinak řečeno, v nyní projednávané věci je z obsahu všech vydaných rozhodnutí i spisového materiálu zřejmé, že vrchní soud ve skutečnosti krajskému soudu nevytýká opomenutí některých důkazů, k jejichž provedení jej předtím zavázal, nýbrž spíše způsob jejich vyhodnocení. Z odůvodnění napadeného usnesení vrchního soudu se totiž podává, že vrchní soud si již vytvořil skutkové závěry (stěžovatelka podstoupila domácí porod, na který údajně nebyla vůbec připravena; tento porod prý proběhl v nestandardních podmínkách; situace se po příjezdu záchranné služby jevila jako závažná atp.) a krajskému soudu vytkl pouze jejich nesprávné vyhodnocení (zejména přepisů telefonních hovorů a výpovědí zúčastněných). Pokud poukázal na provedení nedostatečného dokazování ohledně zjištění veškerých okolností o předporodní, porodní i poporodní fázi a o poměrech matky a otce, konstatuje Ústavní soud, že v tomto směru učinil krajský soud poměrně obsáhlé dokazování, jehož výsledky také podrobně vyhodnotil (viz body 33-98), a naopak vrchní soud ani nenaznačuje, které další důkazy měly být vlastně provedeny, když např. krajský soud výslovně poukázal na výpověď svědků (záchranní P. Skopalík a O. Havlíček), že v bytě byla při jejich příjezdu pokojová teplota, resp. že venku mrzlo a v bytě chodili standardně oblečení (č. l. 73-74; podrobné vyhodnocení výsledků dokazování k otázce podchlazení dítěte je obsaženo v bodech 66 a násl. "druhého" rozsudku krajského soudu). Co je však nejpodstatnější, nic takového neplyne ani z "prvního" zrušovacího usnesení vrchního soudu, kterým byl krajský soud vázán (podrobněji viz výše). Ve skutečnosti tak vrchní soud vytká krajskému soudu způsob vyhodnocení jím provedených důkazů (např. záznam telefonních hovorů, zdravotní dokumentace novorozence), což je na straně jedné samozřejmě možné a zcela legitimní, na straně druhé to však nemůže vést k závěru o odnětí věci zákonnému soudci. Stejně lze uvést k vyhodnocení znaleckého posudku a výsledku znalce MUDr. J. Macka, kde není z obsahu odůvodnění napadeného usnesení vrchního soudu vůbec zřejmé, které další podklady mu měly být poskytnuty. Z vyjádření tohoto znalce ostatně plyne (č. l. 312), že "posuzovat v dané věci konkrétní okolnosti je mnohdy prakticky nemožné, neboť několik účastníků, přítomných v dané době na identickém místě, popisuje daný stav diametrálně odlišně a zhusta jinak v opakovaných dotazováních". Je tak zřejmé, že se znalec ve skutečnosti neohrazoval proti nedostatku poskytnutých podkladů, nýbrž poukazoval toliko na objektivní nemožnost dospět k jednoznačnému odbornému výsledku, což je za daných okolností poměrně logické a pochopitelné. Ostatně, jak plyne z doplnění znaleckého posudku (č. l. 325 a násl.), chybějící zdravotnickou dokumentaci novorozence si dodatečně vyžádal od Fakultní nemocnice v Brně a na jejím základě původní posudek doplnil.

38. Ústavní soud zastává názor, že k nařízení změny soudce - jakožto k mimořádnému opatření - by nemělo docházet ve skutečnosti jen proto, že soudci rozhodující na obou stupních soudní soustavy zastávají odlišné právní názory, přístupy a případně i hodnoty. Právo totiž není a ani nemá být hodnotově neutrálním normativním systémem a bylo by velkou chybou, pokud by se soudy snažily z právního diskurzu mocensky vytlačit některé názory, které jsou zcela legitimní. Stručně vyjádřeno, ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. nemá sloužit k unifikaci právních názorů a případně i hodnotového postoje soudců, nýbrž k zamezení excesům spočívajícím ve zjevném nerespektování dvojinstančnosti soudního řízení. Tímto Ústavní soud samozřejmě netvrdí a nechce ani naznačovat, že by se vrchní soud v nyní projednávané věci dopustil podobného pokusu o názorovou unifikaci. Je však třeba mít tuto okolnost a tento způsob výkladu citovaného zákonného ustanovení neustále na zřeteli, a to v tom smyslu, že k danému opatření je třeba přistupovat skutečně pouze ve výjimečných případech.

39. Lze ostatně na okraj připomenout, že i podle judikatury kárných senátů platí, že vydání nezákonného rozhodnutí, odůvodněné jiným právním názorem, sice může představovat důvod pro zahájení kárného řízení s příslušným soudcem a jeho následné potrestání, avšak v zásadě pouze tehdy, pokud je z okolností případu patrné, že buď 1. bylo porušeno jednoznačné znění aplikované právní normy, anebo 2. nebylo respektováno zrušovací rozhodnutí výše postaveného soudu v konkrétní věci či 3. existuje jednotná a ustálená judikatura nejvyšších soudů, kterou daný soudce odmítl akceptovat bez toho, aby svůj odlišný právní názor podepřel komplexní, racionální a transparentní konkurující argumentací (rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2013 č. j. 16 Kss 6/2012-114, viz: www.nssoud.cz).

40. Závěrem považuje Ústavní soud - v obecné rovině - za podstatné uvést, že výkon soudní moci musí být veden dominantním zájmem na ochraně základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy). Soudnictví představuje jednu ze složek státní moci a její vykonavatelé musí mít neustále na zřeteli, že činí službu ve prospěch společnosti. Musí se proto v maximální možné míře oprostít od osobních zájmů a vyvarovat se snahy prosazovat svoje názory z jiných důvodů, než kterými jsou snaha o co možná nejspravedlivější rozhodnutí dané věci. V rámci dvouinstančního soudního řízení je proto úkolem soudu vyšší instance prosazovat jím zastávané řešení rozhodovaných případů silou přesvědčivosti, pečlivosti a skutkové podloženosti argumentace. Soudce nalézacího soudu si zase musí být vědom, že je povinen respektovat právní názory odvolacího soudu, jelikož v opačném

případě by se účastníci řízení stávali faktickými rukojmími jeho osobních ambicí. Jakkoliv proto na straně jedné soudce nalézacího soudu má mít možnost přesvědčit výše postavený soud o opodstatněnosti svých skutkových zjištění a právních závěrů, nelze připustit, aby tato jeho snaha vedla k bezdůvodnému prodlužování celého řízení. Tuto úvahu činí Ústavní soud sice v obecné rovině, nicméně s přáním, aby si tohoto svého postavení a nutnosti vzájemného respektu byli dobře vědomi i soudci obou soudů rozhodujících meritorně právě tuto věc.

IV.II Usnesení Nejvyššího soudu

41. Ústavní soud se dále zabýval napadeným usnesením Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto podané dovolání stěžovatelů jako nepřipustné. K tomu nejprve uvádí, že plně respektuje zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ohledně toho, ve kterých případech je podání tohoto mimořádného opravného prostředku přípustné, jelikož si je dobře vědom skutečnosti, že z ústavního pořádku České republiky a ani z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. rozsudek ze dne 17. 1. 1970 ve věci *Delcourt* proti Belgii, stížnost č. 2689/65) nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku. Pokud by proto tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly přípustné vůbec, zřejmě by taková úprava i z pohledu ústavněprávního obstála. Na druhé straně, jsou-li mimořádné opravné prostředky právním řádem přípustné, nemůže se rozhodování o nich očitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce, tzn. především práva na spravedlivý proces [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)].

42. V nyní projednávaném případě pak je vskutku nutno přisvědčit stěžovatelům potud, že Nejvyšší soud postupoval nepřipustně formalisticky, když na straně jedné shledal údajnou neodstranitelnou vadu řízení spočívající v absenci obligatorních předpokladů přípustnosti dovolání, a proto deklaroval, že se jím za této situace nemůže zabývat meritorně, nicméně na straně druhé v rámci tzv. *obiter dicti* uvedl, že v posuzované věci byly podmínky pro postup podle ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. splněny, "když samosoudce soudu prvního stupně nerespektoval závazný právní názor zřetelně a konkrétně vyslovený odvolacím soudem". Jinak řečeno, Nejvyšší soud se ve skutečnosti podaným dovoláním věcně zabýval a zaujal v něm jednoznačný právní názor, který však - ze shora uvedených důvodů - podle přesvědčení Ústavního soudu z ústavněprávního hlediska nemůže obstát.

43. Lze tak konstatovat, že Nejvyšší soud nedostal své ústavní povinnosti chránit základní práva a svobody stěžovatele (čl. 4 Ústavy), jelikož vydal vnitřně zcela rozporné usnesení, v němž současně tvrdí, že se sice nemůže dovoláním zabývat věcně, jelikož mu z jeho obsahu není zřejmé, proč by tak měl vlastně činit, resp. která právní otázka se jeví být spornou, nicméně současně k ní vyslovil jednoznačný právní názor, a to s poukazem na judikát Ústavního soudu, což však zřejmě nelze logicky vyložit jinak, než že obsah podaného dovolání považoval za relevantní dokonce i z hlediska ochrany základních práv a svobod. Tím nicméně současně popřel, že obsah dovolání nebyl dostatečně srozumitelný, a tedy i projednatelný.

V. Závěr

44. Závěrem proto Ústavní soud konstatuje, že ve vztahu k výrokové části II usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 6. 2013 č. j. 1 Co 44/2013-437 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2014 č. j. 30 Cdo 292/2014-493 je ústavní stížnost důvodná, protože jimi bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces a právo nebýt odňat svému zákonnému soudci podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 věty první Listiny.

45. Ve vztahu ke zbývajícím částem napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci (tzn. výrok I) je ústavní stížnost nepřipustná [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb.], protože toto řízení ještě pravomocně neskončilo, a stěžovatelé tedy v jeho rámci mohou uplatnit všechny procesní prostředky, jež mají k dispozici. Pokud by se proto za této procesní situace Ústavní soud zabýval touto částí ústavní stížnosti věcně, porušil by často traktovanou zásadu subsidiarity ústavní stížnosti ve vztahu k ostatním prostředkům ochrany práva, využitelným v řízení před obecnými soudy.

46. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka

1. Nemám za to, že by výrokem II napadeného usnesení odvolacího soudu a usnesením dovolacího soudu byla porušena práva stěžovatelů na zákonného soudce a spravedlivý proces.

2. Souhlasím s dnešním nálezem, že k opatření dle § 221 odst. 2 o. s. ř. by mělo být přistupováno pouze ve výjimečných případech (bod 38 in fine) a že tuto výjimku je nutno vykládat restriktivně (bod 21). V posuzované kauze však tato zásada porušena nebyla.

3. Jak se podává z napadeného rozhodnutí vrchního soudu, došlo k odnětí věci rozhodujícímu samosoudci nalézacího soudu proto, že nerespektoval závazný právní názor odvolacího soudu, který jím byl zcela zřetelně a dostatečně konkrétně vysloven v jeho prvním usnesení v dané věci. Současně odvolací soud v napadeném usnesení opakovaně vytkl nalézacímu soudu závažné nedostatky při zjišťování skutkového stavu, bez jejichž odstranění nelze dospět k náležitým skutkovým a právním závěrům o odpovědnosti žalované za tvrzené protiprávní zásahy do osobnostních práv žalobců (stěžovatelů).

V podrobném odůvodnění napadeného usnesení odvolacího soudu se k tomu mimo jiné uvádí, že tento soud "odkazuje na své závěry v předchozím kasačním rozhodnutí, na němž i po doplnění řízení nelze ničeho podstatného měnit, a zejména na závěry o vybočení z povinností lékaře ... v rámci záchranného systému zdravotnické služby ..., které nebyly výrazně respektovány, a zdůrazňuje, že pokud osoba, která je povinna podle zákona poskytnout druhému odbornou péči a pomoc, případně i nesprávně vyhodnotí podmínky a předpoklady svého zásahu, nemůže se dopustit protiprávního porušení osobnostních práv postiženého, pokud nejde o zcela zřetelný projev zvláště a svévolí; k tomu je ale nutné posoudit veškeré okolnosti zákroku. To se ovšem z dosud zjištěného skutkového stavu nepodává, a proto závěry o okolnostech a důsledcích zákroku zdravotníků v bytě žalobců nemohou být zatím opodstatněné ... Přitom jen podrobná znalost všech okolností, za kterých porod a následný zákrok zdravotníků probíhal, může kvalifikovaně poskytnout odpověď na otázku, zda se u zdravotníků provádějících zásah o onu zvláště a svévolí jednalo".

4. Nelze tedy dovodit, že by odvolací soud ignoroval zásadu, že nalézací soud je plně oprávněn provádět hodnocení důkazů. Nelze dospět ani k závěru, že se odvolací soud prostřednictvím aplikace § 221 odst. 2 o. s. ř. snažil "na každý pád" prosadit jiné rozhodnutí nalézacího soudu. Výtky odvolacího soudu nejsou formulovány v tom smyslu, že by tento soud nalézacímu soudu nařizoval, jak konkrétní důkazy hodnotit. Odvolací soud v zásadě pouze poukazuje na důkazy či skutkové okolnosti, které nalézací soud opakovaně do své úvahy opomněl zahrnout a s nimiž se nevypořádal, což způsobuje, že jeho rozsudek v meritu neobstojí. Ze strany odvolacího soudu tak primárně jde o kritiku jednak nerespektování jeho právního názoru a jednak stále nedostatečně provedeného dokazování před nalézacím soudem, a nikoli o vnucování vlastní verze skutkových zjištění na základě odlišného hodnocení důkazů. K takové kritice je odvolací soud nepochybně plně oprávněn.

5. Nadto odvolací soud poukázal i na skutečnost, že rozhodující samosoudce nalézacího soudu vedl ve vztahu ke kasačnímu usnesení odvolacího soudu polemiku, a to jak při jednání nalézacího soudu, tak v obsahu jeho rozsudku.

6. Za všech těchto okolností tedy byl splněn předpoklad dovozovaný v nálezu citovanou nálezovou judikaturou Ústavního soudu pro uplatnění oprávnění odvolacího soudu dle § 221 odst. 2 o. s. ř., totiž že s vysokou pravděpodobností v případě ponechání věci současnému samosoudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jež by mohl odvolací soud aprobovat. Z tohoto hlediska nemá relevanci ani údajná "rozporuplnost právního názoru odvolacího soudu" (bod 29 nález), která ostatně i podle nalézacího soudu byla pouze "zdanlivá" (bod 99 jeho rozsudku), ani skutečnost, že druhé rozhodnutí krajského soudu je "jednoznačně nadstandardně kvalitně odůvodněno" (bod 35 nález).

7. Odvolací soud může postupovat dle § 221 odst. 2 o. s. ř., když jeho zjištění ohledně nedodržení jeho dříve vysloveného závazného právního názoru či vzniku závažných vad v řízení je důvodem pro zrušení přezkoumávaného rozhodnutí (§ 226 odst. 1 o. s. ř.). Tak se také v dané věci stalo. Dle odůvodnění napadeného usnesení vrchního soudu byl rozsudek nalézacího soudu zrušen proto, že skutkový stav byl soudem prvního stupně zjištěn nedostatečně a jeho skutkové i právní závěry doposud nemohou obstát. Odvolací soud tu poukázal na § 219a odst. 1 písm. b), odst. 2 a § 213 odst. 4 o. s. ř., tedy na nepřezkoumatelnost rozhodnutí pro nesrozumitelnost nebo pro nedostatek důvodů, na potřebu ke zjištění skutkového stavu věci provést další účastníky navržené důkazy, které nemohou být provedeny v odvolacím řízení, resp. protože by mělo být provedeno rozsáhlé doplnění dokazování, a ke skutečnosti, jež má být důkazy prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování. Nepřípadný je proto poukaz nález (bod 36 in fine) na možnost odvolacího soudu změnit rozsudek nalézacího soudu dle § 220 odst. 1 o. s. ř., neboť k tomu neměl odvolací soud splněn základní předpoklad spočívající v nesplnění podmínek pro zrušení tohoto rozsudku dle §

219a o. s. ř. - tyto podmínky byly totiž splněny.

8. Zůstal-li přitom nálezem nedotčen první výrok napadeného usnesení odvolacího soudu (jehož zrušení se stěžovatelé rovněž domáhali), jímž byl rozsudek nalézacího soudu zrušen a věc znovu vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení, pak ovšem ani veškeré (třeba i oprávněné) výhrady, které se v nálezu snášejí k obsahu tohoto rozhodnutí odvolacího soudu, nepředstavují vady, pro něž by neobstála opětovná kasace usnesení nalézacího soudu z hlediska stěžovateli tvrzeného porušení jejich základních práv. Pokud je tedy na jedné straně oproti žádání stěžovatelů nálezem zachován (s účinky rei iudicatae) opětovný zrušující výrok odvolacího soudu, a tím i důvody, na nichž je tento výrok založen, pak logicky neobstojí paradoxní závěry vyslovené v nálezu, "že se krajský soud nedopustil nerespektování závazných pokynů, které jsou v koncentrované podobě shrnuty na str. 37 citovaného usnesení vrchního soudu ze dne 31. 1. 2012" (bod 34), "že se krajský soud danou věcí zabýval velmi pečlivě" a že "skutečným problémem dané věci zřejmě není nerespektování rozhodnutí instančně nadřazeného soudu ve smyslu nedodržení jeho dostatečně konkrétně vysloveného právního názoru anebo neodstranění vytknuté závažné vady řízení" (bod 35).

9. Jestliže se pak senátní většině jeví, že oním skutečným problémem dané věci je "názorový a možná až hodnotový nesoulad mezi oběma soudy", "odlišný postoj ‚toliko‘ k interpretaci řešené problematiky" (bod 35), resp. jejich " ‚pouhá‘ názorová odlišnost" (bod 36), je banalitou opakovat, že nedodržení závazného právního názoru odvolacího soudu vysloveného v jeho předchozím zrušovacím rozhodnutí je právě jedním z oněch zákonných důvodů, pro něž může odvolací soud přistoupit k uplatnění opatření dle § 221 odst. 2 o. s. ř. Pokud se pak dokonce senátní většině pozdává, že mezi oběma rozhodujícími soudy zřejmě nastal hodnotový nesoulad, pak by snad mělo být alespoň řečeno, z čeho lze z předmětných soudních rozhodnutí dovodit, že se vůbec jedná o hodnotový střet a o jaké hodnoty v něm jde. Nález se tu ostatně dostává i do vnitřního rozporu, když nakonec dovozuje, že tu jde (v podstatě pouze) o to, že "v?e skutečnosti tak vrchní soud vytýká krajskému soudu způsob vyhodnocení jím provedených důkazů" (bod 37). To je ovšem něco zcela jiného než hodnotový spor. Jestliže pak senátní většina ubírá své úvahy právě k hodnotovému obsahu práva a varuje před "velkou chybou, pokud by se soudy snažily z právního diskurzu mocensky vytlačit některé názory, které jsou zcela legitimní" (bod 38), jaké má toto varování v dané věci reálný smysl, když nález současně "netvrdí a nechce ani naznačovat, že by se vrchní soud v nyní projednávané věci dopustil ... pokusu o názorovou unifikaci"?

10. Ústavní soud opakovaně v řadě rozhodnutí, týkajících se dokonce i trestních věcí, aproboval odnětí věci soudci ji rozhodujícímu a její delegaci právě za situace, kdy soudce nalézacího soudu i přes opakované kasace odvolacím soudem svezpě trvá na jednostranném, zjevně neobjektivním a nelogickém hodnocení důkazů, když sice některé odvolacím soudem doporučené důkazy provede, ale pak je stejně de facto nehodnotí a zaslepeně opakuje jen určitou výšeč skutkových a právních argumentů, které však věc nepostihují vyváženě, míjejí se s klíčovými skutkovými či právními otázkami atd. K této situaci došlo i v nynější věci, kdy nalézací soud v dosavadním obsazení není ochoten provést úplné dokazování a objasnit věc po všech stránkách, přesně, jak mu to vytýká odvolací soud v napadeném usnesení (str. 19 a násl.).

11. Klíčové však je, že samosoudce nalézacího soudu, možná v zaujetí svých "osobních ambicí" (bod 40 nálezu), se nezabýval tím zásadním: zda daný občanskoprávní spor, resp. požadavek stěžovatelů coby žalobců, formulovaný žalobou na ochranu osobnosti, není a priori absurdní a proti dobrým mravům. Hodnocení psané tímto samosoudcem ve stylu, že "žalovaná zřetelně vykazuje nepřipadné vrchnostenské postoje ..., bez mocenského donucení není schopna sebereflexe" či že "praktiky žalované při ‚záchraně‘ života a zdraví dítěte byly přece jen motivovány (byť nezákonnou a neadekvátní) snahou po hypotetické ochraně jeho zdraví", nasvědčují cílenému přehlížení skutečnosti, že se jednalo o otcem dítěte vyžádaný výjezd zdravotnické záchranné služby k porodu uskutečněnému za nestandardních podmínek. Okolnosti věci spíše nasvědčují tomu, že lékař zdravotnické záchranné služby byl veden předně snahou vyloučit možnost úmrtí či těžkého poškození zdraví novorozенého dítěte stěžovatelky za situace, kdy nemohla panovat jistota, zda tomuto dítěti z uvedeného hlediska skutečně nic nehrozí. Tu si je třeba klást otázku (kterou si nalézací soud přes návody odvolacího soudu nekladl), zda po lékaři zdravotnické záchranné služby bylo možné oprávněně (spravedlivě) požadovat, aby nepresumoval (nebo nepovažoval za možné či pravděpodobné/nepřikláněl se v pochybnostech) nebezpečí pro život či zdraví dítěte ve smyslu § 23 odst. 3 tehdy platného zákona o péči o zdraví lidu. To odvolací soud ve svých usneseních akcentuje, avšak samosoudce nalézacího soudu to v podstatě pomíjí. Namísto toho mu jde hlavně o "dostatečný stimul k odklonu od stále existujícího vrchnostenského chápání vlastního postavení ze strany některých lékařů ..., poplatného dřívějšímu nazírání na poskytování lékařské péče jako paternalistického aktu".

12. Lze se obávat, že se Ústavní soud nynějším nálezem, přepjatě extenzivně chápajícím princip zákonného soudce, vydal kontraproduktivním směrem. V domnělé procesní korektnosti jen otevírá prostor pro evidentní

motivaci prosadit extrémní ultraliberální stanovisko stranící vedení domácích porodů za jakýchkoliv podmínek a absolutizující vůli rodiče v rozhodování o potřebách svého dítěte, bezohledné k osudům bezbranných dětí. Za jejich život a zdraví má ovšem v posledku odpovědnost stát - když už ji nelze v dostatečné míře nalézt u jejich matky či otce - a musí je proto chránit i před jejich rodiči.

13. Ústavní stížnost měla být tedy odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, případně zamítnuta.